

<https://doi.org/10.15407/rksu.38.236>

УДК 002.2:35(477)

Катерина Рябець, доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри управління, Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0003-2354-4118

E-mail: Rjabetz2017@gmail.com

Дмитро Устиновський, кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник відділу національної бібліографії,
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
(Київ, Україна)

ORCID: 0000-0002-4242-8254

E-mail: demichdemich77@gmail.com

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ КНИЖКОВОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ЯК ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Мета роботи — теоретичне обґрунтування важливості збереження та популяризації книжкової спадщини України як складових елементів національної ідентичності та культурної стійкості, а також розроблення практичних рекомендацій щодо інтеграції цих процесів у забезпечення державної політики у сфері національної безпеки. **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема порівняльного, дедукції та індукції, кількісного, якісного, а також бібліографічного, хронологічного. **Наукова новизна** полягає в комплексному аналізі взаємозв'язку між збереженням та популяризацією книжкової спадщини України і забезпеченням державної політики у сфері національної безпеки. Зазначене дає можливість розглядати книжкову спадщину не лише як культурний об'єкт, але й як критично важливий ресурс для забезпечення

Цитування: Рябець К., Устиновський Д. Збереження та популяризація книжкової спадщини України як засади забезпечення державної політики у сфері національної безпеки. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2025. № 3 (38). С. 236—252. <https://doi.org/10.15407/rksu.38.236>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

національної безпеки. **Висновок.** Книжкова спадщина відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності, збереженні історичної пам'яті та забезпеченні культурної стійкості суспільства. Вона є стратегічним ресурсом національної безпеки України, особливо в умовах інформаційних та збройних загроз. Її збереження та популяризація сприяють протидії інформаційним війнам, історичним маніпуляціям і культурній експансії, тоді як втрата чи спотворення цієї спадщини послаблюють національну свідомість та полегшують нав'язування чужих ідеологічних наративів. Сучасна нормативно-правова база України недостатньо враховує значення культурної спадщини для національної безпеки, що свідчить про необхідність змін у законодавстві, зокрема доповнення Закону України «Про національну безпеку України» відповідними положеннями. Роль культури в оборонній стратегії держави набуває все більшого значення. Книжкова спадщина не лише підлягає охороні, а й слугує засобом мобілізації суспільства, підтримки морального духу та консолідації нації в умовах війни. Таким чином, державна політика у сфері національної безпеки має включати комплексні заходи щодо збереження та популяризації книжкової спадщини України, що дозволить зміцнити інформаційну та культурну безпеку, сприятиме міжнародному визнанню української самобутності та стане основою для стійкого розвитку держави. Одним з напрямів подальших досліджень є визначення ролі книжкової спадщини у формуванні національної ідентичності.

Ключові слова: книжкова спадщина, культурна спадщина, державна політика, національна безпека, національні інтереси, національна свідомість.

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних викликів, з якими стикається наша країна, значно актуалізувалася важливість впровадження збереження та популяризації книжкової спадщини України як засад забезпечення державної політики у сфері національної безпеки.

Варто відзначити, що Україна має багатий книжковий спадок, який відображає складний процес її історичного, культурного та інтелектуального розвитку. Спадщина, що включає середньовічні рукописи та рідкісні ранні друковані книги, є безумовно істотним елементом національної ідентичності та формує культурну пам'ять українського народу.

У контексті глобалізації та інформаційної домінації збереження національної культурної ідентичності через книжкову спадщину набуває величезного значення, особливо в умовах війни, яка ставить під загрозу не лише територіальну цілісність, але й культурну спадщину країни. Війна виявляє вразливість національної ідентичності та вимагає посилення заходів щодо збереження культурних цінностей, які формують свідомість суспільства. Книжкова спадщина, що відображає історію, традиції та мовний контекст нації, стає важливим інструментом у протистоянні деформації культурних наративів та інформаційній агресії.

Таким чином, в умовах сьогодення дослідження обраної проблематики є надзвичайно актуальним та необхідним, оскільки інтеграція культурних цінностей у державну стратегію сприяє стабільності й розвитку українського суспільства в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій. Аспекти книжкової спадщини України вивчені низкою вітчизняних учених. Зокрема, дослідження Г. Ковальчук присвячене книгознавству та книжковому пам'яткознавству під час війни: з досвіду Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [1]; Ю. Ковтанюка — нормативно-правовому регулюванню оцифрування фондів закладів культури як вимоги для розбудови державних інтеграційних електронних ресурсів національного історичного та культурного надбання [2]; М. Колеки — нормативно-правовим основам оцифрування книжкових пам'яток України [3]; І. Шалагінової — популяризації культурної спадщини як компонента ефективного управління об'єктами культурної спадщини [4]; М. Шевченко — оцифруванню фондів бібліотек України [5] та ін.

Питання державної політики у сфері національної безпеки України також активно аналізуються науковцями. О. Власюк дослідив національну безпеку України: еволюцію проблем внутрішньої політики [6]; О. Гапеева, С. Гапеев — аспекти національної економічної безпеки та національної стійкості [7]; А. Онофрійчук — концептуальні засади забезпечення воєнно-економічної стійкості держав [8]; Л. Остролуцька — національну стійкість України [9]; О. Турченко, Ю. Груценко — національну безпеку і державну безпеку: поліваріантність визначення й співвідношення [10] та ін.

Своєю чергою, В. Притулюк здійснив комплексне дослідження охорони культурної спадщини як складника національної безпеки [11].

Вищевикладене свідчить про значний інтерес науковців до дослідження аспектів книжкової спадщини України, окремих питань державної політики у сфері національної безпеки України, а також до комплексу проблем охорони культурної спадщини як складника національної безпеки. Водночас на сьогодні у вітчизняній науці відсутнє окреме самостійне дослідження, об'єктом якого є збереження та популяризація книжкової спадщини України як засад забезпечення державної політики у сфері національної безпеки.

Мета дослідження — теоретичне обґрунтування важливості збереження та популяризації книжкової спадщини України як складових елементів національної ідентичності та культурної стійкості, а також розроблення практичних рекомендацій щодо інтеграції цих процесів у забезпечення державної політики у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Книжкова спадщина України має глибоке історичне коріння, про що свідчить початок її формування за часів Київської держави. Наразі найдавнішою датованою давньоруською книгою вважається «Остромирове євангеліє», написане в 1056—1057 рр. на замовлення новгородського посадника Остромира [12]. Серед перших друкованих книг, що походять з України, слід відзначити «Judicium prenosticon Anni MCCCCLXXXIII currentis Magistri Georgii Drogobicz de Russia...» («Про-

гностична оцінка поточного 1483 року магістра Юрія Дрогобича з Русі...»), видану в 1483 р. у Римі. Важливими постатями в історії видавництва книг, що були призначені для поширення в Україні, є німецький друкар Ш. Фіоль, який видав «Осьмогласник», «Часословець», «Тріодь цвітну» (Краків, 1491 р.) і «Тріодь постну» (не датована); білоруський друкар Ф. Скорина, результатом роботи якого стали «Біблія» (Прага, 1517—1519 рр.) та молитовник «Малая подорожная книжица» (Вільно, 1522 р.), а також український друкар Іван Федоров, відомий своїми виданнями «Апостол» (Львів, 1525 р.) та «Буквар» (Львів, 1574 р.) [13]. Надалі в XVI столітті друкарська справа набула активного розвитку на українських землях.

Результати аналізу книжкової спадщини України дозволяють зробити висновок, що перші друковані книги започаткували перспективні друкарські традиції, які збереглися, незважаючи на історичні виклики. Зокрема, В. Фрис акцентує увагу на радянському періоді, за якого в кінці 20-х — на початку 30-х років тоталітарною системою був грубо порушений розвиток книги, було знищено й авторів, і систему книговидання в Україні [14, с. 206]. Своєю чергою, В. Притулюк стверджує, що радянською політикою інтернаціоналізації та русифікації стиралися маркери української ідентичності, нищилися мова та традиції, викорінювалася національна історична пам'ять [11, с. 110].

Не дивно, чому агресори руйнують книжкову спадщину, адже це є одним зі способів впливу на культуру і свідомість нації. В історії багатьох народів саме знищення книг, культурних артефактів та пам'яток використовувалось як форма війни проти колективної ідентичності. Книжкові традиції формують принципи, цінності та уявлення про світ, і, коли вони піддаються руйнуванню, це може призвести до спотворення історичної пам'яті та зменшення здатності суспільства протистояти інформаційній агресії.

Книжкова спадщина, особливо в Україні, є безцінним джерелом знань про минуле, мову, традиції та ціннісні орієнтації людини. Коли агресори намагаються знищити цю спадщину, вони не лише руйнують фізичні об'єкти, але й прагнуть залишити по собі культурний вакуум. Це може призвести до деградації наративів національної ідентичності, де історичні факти замінюються вигаданими міфами й маніпуляціями, які слугують інструментом для підриву суспільної свідомості.

М. Колеко зазначає, що «книжкові пам'ятки України мають неоціненне значення для становлення самосвідомості українців, формування стійкої національної ідентичності. Запит на формування української ідентичності зріс після повномасштабного вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року, захист духовних надбань України як конституюючих складників цього процесу став питанням національної безпеки» [3, с. 49].

Правовий статус культурної спадщини регламентовано ст. 54 Конституції України, в якій зазначено, що «культурна спадщина охороняється

законом» (ч. 3), а «держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність...» (ч. 4) [15]. Поряд із цим, відповідно до ст. 66 Конституції України, «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду... культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки» [15]. На наш погляд, Конституція України у такий спосіб формує подвійний механізм охорони культурної спадщини, в якому держава зобов'язується захищати культурні цінності, а громадяни — поважати та зберігати їх, що створює спільну відповідальність за збереження національної спадщини. У науці також є твердження, що «Конституція говорить одночасно про охорону та збереження культурної спадщини, а її положення мають передусім охоронно-обмежувальний характер та спрямовані на запобігання шкідливим впливам на спадщину, аніж на її раціональне використання» [16, с. 9].

Досліджуючи обрану тематику, варто проаналізувати правову регламентацію забезпечення державної політики у сфері національної безпеки в частині збереження та популяризації книжкової спадщини України. Наразі основними джерелами, що утворюють систему законодавства щодо національної безпеки, є Закон України «Про національну безпеку України» [17], Стратегія національної безпеки України [18], Стратегія воєнної безпеки України [19].

Закон України «Про національну безпеку України» [17] визначає національну безпеку України як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» (ст. 1). У контексті аналізу зазначеного поняття відзначимо, що його ключовим положенням є захист національних інтересів України, зміст яких регламентований у ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» в такій редакції: «життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян». На жаль, необхідно констатувати, що Закон України «Про національну безпеку України» [17] не містить положень щодо культурної спадщини. Поряд із цим, в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень «Культурна спадщина і національна безпека» доцільно зазначено, що «в умовах російської агресії, яка є екзистенційною загрозою українському народу, державна політика у сфері культурної спадщини стає важливим чинником забезпечення національної безпеки України. Культурна спадщина набуває ключового значення для створення матеріального і нематеріального культурного, ціннісного підґрунтя для єдності суспільства, посилення української громадянської ідентичності, дальшого розвитку України як цілісної та демократичної держави, згуртованості Українського народу» [20, с. 3]. З огляду на викладене, варто зробити висновки, що державна політика у сфері культурної спадщини має включати

комплексні заходи щодо збереження та популяризації книжкової спадщини України як ключових чинників забезпечення державної політики у сфері національної безпеки.

Крім того, в зазначеній аналітичній доповіді акцентується увага на таких наслідках збройного конфлікту, як «руйнування сховищ української літератури, музеїв та історичних архівів. З публічних бібліотек міст і селищ на ТОТ (тимчасово окупованих територіях. — *Авт.*) окупаційна влада вилучила та знищила книги з історії України та української літератури, занесла їх до категорії “екстремістської” літератури» [20, с. 27—28]. На нашу думку, згадані дії автоматично призводять до ризику деградації національної свідомості через руйнування української ідентичності. Втрата доступу до автентичної української літератури та історичних джерел сприяє маніпуляціям громадською думкою, підміні фактів вигідними для окупаційної влади міфами та викривленню уявлень про національну історію.

У сучасному світі, де культурний вплив та інформаційна боротьба стають усе більш динамічними, важливо визнати, що книжкова спадщина є не лише культурним надбанням, але також потужним інструментом, що формує національну ідентичність та свідомість.

В умовах війни підриз національної свідомості створює загрозу національним інтересам України, послаблюючи її інформаційну та культурну безпеку. Формується сприятливе середовище для насаджування чужих ідеологічних конструктів, що руйнують суспільну єдність, знижують рівень патріотизму та підривають стійкість українського народу до зовнішніх загроз. У довгостроковій перспективі це може сприяти дезорієнтації громадян, ослабленню державного суверенітету та ускладненню процесу реінтеграції тимчасово окупованих територій.

З урахуванням зазначеного, доцільно було б доповнити Закон України «Про національну безпеку України» [17] низкою положень щодо культурної спадщини, зокрема:

- ч. 2 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», у якій регламентовані основні принципи, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, доповнити таким принципом, як *збереження та популяризація культурної спадщини*. Призначенням цього принципу є створення засад для впровадження культурних цінностей у політику національної безпеки;
- ч. 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» доповнити таким фундаментальним національним інтересом України, як *збереження та розвиток культурної спадщини* як основи національної ідентичності та стійкості держави з метою захисту, популяризації та інтеграції культурних цінностей у державну політику для зміцнення національної свідомості, протидії інформаційним загрозам та забезпечення міжнародного визнання української культурної самобутності;

• ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» викласти в такій редакції: «Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України, *безпеки культурної спадщини* та на інші її напрями». Стратегія забезпечення безпеки культурної спадщини має передбачати її збереження, захист від знищення та викривлення, протидію культурній експансії та інформаційним загрозам, а також популяризацію національних культурних цінностей як засобу зміцнення ідентичності та суспільної згуртованості.

У контексті збереження та популяризації книжкової спадщини України як засад забезпечення державної політики у сфері національної безпеки особливо важливо підкреслити роль цієї спадщини як засобу захисту національних цінностей. Збереження культурної спадщини, включаючи старовинні рукописи та рідкісні видання, є невід'ємною складовою стратегії національної безпеки, оскільки протистояння інформаційній агресії можливе лише за умови активного збереження та популяризації української літератури й культури.

Аналіз Стратегії національної безпеки України [18] свідчить, що пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу, через модернізацію освіти й науки, охорони здоров'я, *культури*, соціального захисту. У цьому контексті культура відіграє стратегічну роль у забезпеченні національної безпеки, оскільки сприяє збереженню історичної пам'яті, формуванню громадянської свідомості, зміцненню національної ідентичності та розвитку творчого потенціалу суспільства.

Модернізація культурної сфери передбачає цифровізацію та розширення доступу до культурного надбання, підтримку національної книговидавничої справи, охорону та популяризацію об'єктів матеріальної і нематеріальної культурної спадщини. Це, відповідно, сприяє підвищенню рівня культурної освіченості громадян, формуванню критичного мислення та стійкості до зовнішніх інформаційних загроз, що є невід'ємним чинником забезпечення інформаційної безпеки держави.

Стратегія воєнної безпеки України [19] не позбавлена положень, що регламентують роль культури в оборонній сфері України. Зокрема, в ній зазначено, що всеохоплююча оборона України — це комплекс заходів, основний зміст яких полягає у: ...використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, *культурного* тощо).

Слід зазначити, що Стратегія воєнної безпеки України, в якій підкреслюється важливість культурного аспекту в контексті всебічної оборони, відображає сучасні тенденції інтеграції традиційних військових стратегій

з альтернативними формами опору агресії. У цьому випадку культурний потенціал відіграє не лише роль засобу збереження національної ідентичності, а й стає важливим елементом, який сприяє формуванню суспільної згуртованості, мобілізації громадян у складних умовах.

Культурний компонент забезпечує моральну та психологічну підтримку, що, своєю чергою, має прямий вплив на ефективність будь-яких воєнних дій. Залучення культури до оборонних стратегій можна проілюструвати концепцією «м'якої сили», що була популяризована Джоозефом Наєм у таких роботах, як «Покликання до лідерства: динамічна природа американської сили» [21], «М'яка сила: шляхи досягнення успіху у світовій політиці» [22]. Суть концепції полягає в тому, що, на противагу «жорсткій силі», яка має вияв у військовому впливі держави та її здатності чинити економічний тиск, «м'яка сила» здатна забезпечувати досягнення результатів не через примус чи «підкуп», а шляхом формування впізнаваності та привабливості культури країни. Саме така привабливість допомагає легітимізувати ідеали та політику країни, посилювати її вплив на міжнародній арені.

З історичної ретроспекції важливо згадати, як культурні наративи та мистецькі продукти відігравали вирішальну роль у формуванні національної ідентичності в різні епохи, особливо під час воєнних конфліктів. Наприклад, у літературі та живописі українських митців XIX—XX століть можемо знайти відображення патріотичних почуттів, що формувалися в контексті боротьби за незалежність. Книжкова спадщина, така як твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки та інших митців, слугує не лише джерелом національної гордості, але й інструментом пропагування ідеї свободи, що забезпечує моральну підтримку в часи кризи.

Зважаючи на зазначене, включення культурних аспектів у Стратегію воєнної безпеки України є свідченням усвідомлення їх важливості в сучасному контексті. Взаємозв'язок між культурою та стратегією оборони демонструє, як національні цінності, історична пам'ять і культурна спадщина можуть бути ефективними ресурсами в боротьбі за незалежність та суверенітет нації.

В умовах війни особливого стратегічного значення набула популяризація книжкової спадщини. Поряд із цим варто відзначити наявність правової прогалини у вітчизняному законодавстві щодо регламентації визначення популяризації культурної, а відповідно й книжкової спадщини.

Аналіз наукових праць дозволив виявити визначення популяризації в такому формулюванні: «комунікативний процес, розроблений для пояснення культурної цінності пам'ятки відвідувачам та широкий громадськості з метою підвищення знання про значущість культурної спадщини загалом та пам'ятки в цілому, а також залучення громадської підтримки в питаннях управління та охорони» [4, с. 526]. Це визначення прямо пов'язане із забезпеченням політики у сфері національної безпеки України.

У сучасних умовах популяризація книжкової спадщини слугує проактивним заходом безпеки через зміцнення культурної стійкості та протидії зовнішнім інформаційним операціям. Сьогодні основними шляхами популяризація книжкової спадщини є:

По-перше, освітня інтеграція, включаючи вивчення історичних текстів і літературних традицій у навчальні програми, що формує культурну грамотність і зміцнює національну ідентичність серед молодих поколінь. Реформа «Нова українська школа» розширила охоплення літературної спадщини в початковій та середній освіті.

Відповідно до положень Державного стандарту базової середньої освіти, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898 [23], реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на такому ціннісному орієнтирі, як «формування в учнів активної громадянської позиції, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови». З урахуванням Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18.12.2006 р. [24] до Державного стандарту базової середньої освіти включено культурну компетентність, що «передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва» [23].

Популяризація книжкової спадщини допомагає формувати культурну компетентність, сприяючи розвитку інтересу до літератури, мистецтва та культурної спадщини. Завдяки вивченню книжкових творів українських та світових авторів учні отримують можливість розвивати критичне мислення, емоційну чутливість та здатність до самовираження. Через книжки вони знайомляться зі своїм корінням, вивчають історію, традиції та мову народу, що, своєю чергою, відображає важливість літератури у формуванні активної громадянської позиції та патріотизму.

По-друге, оцифрування книжкової спадщини, що розширює зв'язок громадськості з культурними ресурсами. Сьогодні важливим напрямом бібліотечної діяльності в умовах формування цифрового суспільства є створення цифрових фондів та порталів національної спадщини, а також віртуальна реконструкція цілісних історико-культурних колекцій. Варто відзначити активну діяльність Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, спрямовану на розвиток актуального напрямку наукових досліджень — цифрову гуманітаристику [25], що породжена революцій-

ними змінами в інформаційному суспільстві завдяки цифровим технологіям, які вплинули на традиційні форми створення та поширення наукових знань, у тому числі й у сфері історико-культурних досліджень [26, с. 292].

Ця ініціатива не лише покращує доступ до культурних і наукових ресурсів, але й сприяє їх збереженню та популяризації серед різних груп користувачів. Оцифрування дозволяє організувати і структурувати джерела у зручному форматі, що відкриває нові перспективи для досліджень. Завдяки цьому, ресурси стають доступними не лише для науковців, викладачів і студентів, а й для всіх, хто цікавиться історією та культурною спадщиною України.

Однак шлях оцифрування фондів закладів культури досить складний. Із цього приводу Ю. Ковтанюк пише: «Маємо в Україні парадоксальну ситуацію, коли в державі фактично відсутнє нормативно-правове забезпечення оцифрування фондів закладів культури, що багато десятиліть здійснюється юридичними особами різних форм власності. Вочевидь це призводить до ускладнення інтеграційних процесів, недотримання принципів забезпечення збереженості фондів внаслідок виникнення потреби повторного оцифрування фондів» [2, с. 385].

Оцифрування книжкової спадщини безсумнівно є важливим процесом, який сприяє збереженню та популяризації культурних ресурсів. М. Шевченко наголошує, що оцифрування є виправданим щодо документів, використання яких утруднюється через крихкий стан матеріальної основи або застарілість форматів (наприклад, такими документами є періодичні видання, аудіовізуальні документи тощо) [5, с. 29]. Своєю чергою, К. Фейгель, обґрунтовуючи переваги оцифрування зазначає, що документи з часом можуть зникнути, а їхні цифрові копії забезпечують можливість демонструвати їхній вміст і надалі [27]. Зі свого боку, вважаємо за потрібне зауважити, що в умовах війни виникає низка ризиків, які можуть суттєво загрожувати реалізації цієї ініціативи. Одним з найактуальніших викликів є кіберзагрози, зокрема кібератаки, які можуть призвести до небажаного втручання у цифрові архіви та нести загрозу цілісності оцифрованих матеріалів.

Крім того, недостатнє фінансування цих проектів стає критично важливим аспектом, оскільки військові конфлікти зазвичай супроводжуються економічною нестабільністю, що суттєво обмежує ресурси, доступні для культурних ініціатив. У результаті зазначене може призвести до затримок у процесі оцифрування або до повного припинення проектів.

Ще одним важливим ризиком є ймовірність втрати оцифрованих даних через вразливість систем зберігання. В умовах нестабільності та можливої фізичної деструкції інфраструктури цифрові дані можуть бути знищені.

По-третє, проведення просвітницьких заходів. Г. Ковальчук пише, що «популяризація національного надбання є закономірним результатом діяльності. Вона відбувається в різних формах, а не лише в публікаціях.

Зокрема, це підготовка книжкових виставок у читальних залах підрозділів Інституту книгознавства та проведення відповідних екскурсій, організація лекцій, засідань секцій наукових конференцій, презентацій нових видань» [1, с. 19].

На наш погляд, у цьому контексті також варто привернути увагу до реалізації проєкту «Віртуальний портал Музею книги і друкарства України» за підтримки Українського культурного фонду, завдяки якому можна здійснити 3-D тур музеєм [28], ознайомитися з Каталогом рукописних книг і стародруків (Київ, 2023 р.), стародруками: *Historicae Biblicae*, 1757 р.; Апостол, Львів, 1574 р.; Острозька Біблія, 1581 р.; Магдебурзьке право, Львів, 1581 р.; Книга о священстві. Львів, друкарня братства, 1614 р.; Лімо-нар сиріч Цвітник. Київ, друкарня Спиридона Соболя, 1628 р.; *Historia von Iesu Christi* (Біблія Вейгеля). Аугсбург, 1695 р. [29].

Подібні проєкти є важливим кроком у сприянні збереження та популяризації української книжкової спадщини, оскільки вони дозволяють сучасним користувачам отримати доступ до вражаючих шедеврів української друкарської історії в цифровому форматі. Віртуальний портал не лише зберігає культурну спадщину, але й робить її більш доступною для широкої аудиторії завдяки онлайн-доступу, незалежно від місця перебування.

Крім того, створення таких ресурсів сприяє підвищенню культурної обізнаності серед населення, надаючи можливість дослідникам, студентам, а також усім охочим вивчати та відкривати для себе різні етапи розвитку української книги, її стилі, технології виготовлення та значення в історії.

В умовах війни реалізація проєкту «Віртуальний портал Музею книги і друкарства України» є потужним інструментом для протидії зовнішнім інформаційним впливам, адже він зміцнює національну ідентичність та підвищує життєздатність культурної сфери в Україні. Зазначене набуває особливої актуальності в контексті глобалізації та інформаційних викликів, з якими стикається сучасне суспільство.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі взаємозв'язку між збереженням та популяризацією книжкової спадщини України і забезпеченням державної політики у сфері національної безпеки. Вказане дає можливість розглядати книжкову спадщину не лише як культурний об'єкт, але й як критично важливий ресурс для забезпечення національної безпеки.

Висновок. Книжкова спадщина відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності, збереженні історичної пам'яті та забезпеченні культурної стійкості суспільства. Вона є стратегічним ресурсом національної безпеки України, особливо в умовах інформаційних та збройних загроз. Її збереження та популяризація сприяють протидії інформаційним війнам, історичним маніпуляціям і культурній експансії, тоді як втрата чи спотворення цієї спадщини послаблює національну свідомість та полегшує нав'язування чужих ідеологічних наративів.

Сучасна нормативно-правова база України недостатньо враховує значення культурної спадщини для національної безпеки, що свідчить про необхідність змін у законодавстві, зокрема доповнення Закону України «Про національну безпеку України» відповідними положеннями.

Роль культури в оборонній стратегії держави набуває все більшого значення. Книжкова спадщина не лише підлягає охороні, а й слугує засобом мобілізації суспільства, підтримки морального духу та консолідації нації в умовах війни. Таким чином, державна політика у сфері національної безпеки має включати комплексні заходи щодо збереження та популяризації книжкової спадщини України, що дозволить зміцнити інформаційну та культурну безпеку, сприятиме міжнародному визнанню української самобутності та стане основою для стійкого розвитку держави.

Одним з напрямів подальших досліджень є визначення ролі книжкової спадщини у формуванні національної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук Г. Книгознавство та книжкове пам'яткознавство під час війни: з досвіду Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2024. Вип. 71. С. 9—27. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004996>
2. Ковтанюк Ю.С. Нормативно-правове регулювання оцифрування фондів закладів культури як вимога для розбудови державних інтеграційних електронних ресурсів національного історичного та культурного надбання // Рукописна та книжкова спадщина України. 2023. Вип. 31. С. 379—406. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004773>
3. Колеко М. Нормативно-правові основи оцифрування книжкових пам'яток України // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2023. Вип. 12. С. 39—54. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570>
4. Шалагінова І.Ф. Популяризація культурної спадщини як компонент ефективного управління об'єктами культурної спадщини // Софійські читання. Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Пам'ятки Національного заповідника “Софія Київська”: культурний діалог поколінь». Київ, 2009. С. 526—529. URL: https://www.interpret-europe.net/fileadmin/news_import/Interpretation_Shalaginova_ukr.pdf
5. Шевченко М.О. Оцифрування фондів бібліотек України: дис. ... д-ра філософії. Харків, 2022. URL: <http://195.20.96.242:5028/khkdkak-xmlui/bitstream/handle/123456789/1864/disShevchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf>
7. Гапеева О., Гапеев С. Аспекти національної економічної безпеки та національної стійкості // Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття : зб. тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 7—8 груд. 2023 р.). Житомир, 2023. С. 182—184. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/182.pdf>

8. Онофрійчук А. Концептуальні засади забезпечення воєнно-економічної стійкості держав // Наукові інновації та передові технології. 2024. № 2(30). С. 900–913. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9057/9104>
9. Остролуцька Л. Національна стійкість України : стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз // Світ. 2022. URL: <https://svit.kpi.ua/2022/04/08/національна-стійкість-українистра/>
10. Турченко О.Г., Грущенко Ю.І. Національна безпека і державна безпека : поліваріантність визначення та співвідношення // Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 2. С. 66–74. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14914>
11. Притулюк В. Охорона культурної спадщини як складник національної безпеки // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2024. Чис. 30. С. 109–112. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.17>
12. Франчук В.Ю. Остромирове євангеліє // Енциклопедія історії України : Т. 7: Мі-О / НАН України. Ін-т історії України. Київ, 2010. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Ostromyrove_ievanheliie
13. Ісаєвич Я.Д. Друкарня і книговидання // Енциклопедія Сучасної України / НАН України, НТШ. Київ, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-21949>
14. Фрис В.Я. Періодизація розвитку книги в Україні від найдавніших часів до початку ХХІ ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. 2010. Вип. 14. С. 198–210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2010_14_13
15. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
16. Аналіз проблем у законодавчому регулюванні збереження та управління культурною та природною спадщиною в Україні. Підгот. експерт. Всеукр. мережі ОГС для підтр. громад зі спадщиною / під заг. ред. К. Рубановського. Івано-Франківськ, 2018. 158 с. URL: https://taif.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Heritage_Legislation_Analyses.pdf
17. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
18. Стратегія національної безпеки України, затв. Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5>
19. Стратегія воєнної безпеки України, затв. Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
20. Культурна спадщина та національна безпека : аналіт. доп. / авт. кол.: В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан, В. Бакальчук, О. Литвиненко, О. Михайлова ; за ред. В. Потапенка. Київ: НІСД, 2023. 58 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf
21. Nye J. S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York : Basic Books, 1990. 307 p.
22. Nye J. S. Soft power : The means to success in world politics. New York : Public Affairs. 2004. 208 p.
23. Державний стандарт базової середньої освіти, затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#Text>
24. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя : Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text

25. Цифрова спадщина : ResearchUA цифровий проєкт НБУВ. URL: <http://research.nbuv.gov.ua/heritage>
26. Дубровіна Л.А., Лобузіна К.В., Онищенко О.С., Боряк Г.В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 290—309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2020_25_21
27. Feigel K. The Digitization and Accessibility of Documents: a Case Study at the Rochester Public Library : Thesis / Rochester Institute of Technology. 2015. 29 p. URL: <https://scholarworks.rit.edu/theses/8841/>
28. Віртуальний портал Музею книги і друкарства України: 3-D тур. URL: <https://www.mkdu.com.ua/about-us/3-d-tur/>
29. Віртуальний портал Музею книги і друкарства України: Колекція. URL: <https://www.mkdu.com.ua/kolektsiia/kolektsiia-onlajn/>

Отримано 27 серпня 2024 р.

REFERENCES

1. Kovalchuk H. Knyhoznavstvo ta knyzhkove pamiatkoznavstvo pid chas viiny: z dosvidu Instytutu knyhoznavstva Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho [Book Studies and Book Memorials during the War: from the Experience of the Institute for Book Studies of V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Academic Papers of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2024. Iss. 71, pp. 9—27. Retrieved from: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004996> [In Ukrainian].
2. Kovtaniuk Yu.S. Normatyvno-pravove rehuliuвання otsyfruvannya fondiv zakladiv kultury yak vymoha dlia rozbudovy derzhavnykh inte hratsiinykh elektronnykh resursiv natsionalnoho istorychnoho ta kulturnoho nadbання [Normative and legal regulation of digitization of fonds of cultural institutions as requirement for development of state integration electronic information resources of national historical and cultural heritage]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2023. Iss. 31, pp. 379—406. Retrieved from: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004773> [In Ukrainian].
3. Koleko M. Normatyvno-pravovi osnovy otsyfruvannya knyzhkovykh pamiatok Ukrainy [Regulatory and Legal Bases of Digitalising Book Monuments of Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk* [Ukrainian Journal on Library and Information], 2023. Iss. 12, pp. 39—54. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570> [In Ukrainian].
4. Shalahinova I.F. Populiaryzatsiia kulturnoi spadshchyny, yak komponent efektyvnoho upravlinnia ob'ektamy kulturnoi spadshchyny [Popularization of cultural heritage as a component of effective management of cultural heritage sites]. *Sofiiskyi chytannia. Materialy IV mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Pamiatky Natsionalnoho zapovidnyka Sofiia Kyivska: kulturnyi dialoh pokolin* [Sofia Readings. Materials of the IV International Scientific and Practical Conference Monuments of the National Reserve Sophia of Kyiv: Cultural Dialogue of Generations]. Kyiv, 2009. pp. 526—529. Retrieved from: https://www.interpret-europe.net/fileadmin/news_import/Interpretation_Shalahinova_ukr.pdf [In Ukrainian].
5. Shevchenko M.O. Otsyfruvannya fondiv bibliotek Ukrainy [Digitizing the library collections of Ukraine] (Thesis for the PhD Degree). Kharkiv, 2003. Retrieved from:

- http://195.20.96.242:5028/khkda-xmlui/bitstream/handle/123456789/1864/dis-Shevchenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y [In Ukrainian].
6. Vlasuk O.S. Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky: vybr. nauk. pratsi [National Security of Ukraine: Evolution of Domestic Policy Problems : selected scientific works]. Kyiv, 2016. 528 p. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/Vlasuk-fin-99d56.pdf> [In Ukrainian].
7. Hapieieva O., Hapieiev S. Aspekty natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky ta natsionalnoi stiikosti [Aspects of national economic security and national stability]. *Natsionalna bezpeka v umovakh viiny, pisliavoiennoi vidbudovy ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia: zbirnyk tez dopovidei Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii*. Zhytomyr, 7—8 hrudnia 2023 roku [National security in the conditions of war, post-war reconstruction and social upheavals of the 21st century: a collection of theses and reports of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]. Zhytomyr, 2023. Pp. 182—184. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/182.pdf> [In Ukrainian].
8. Onofriichuk A. Kontseptualni zasady zabezpechennia voienno-ekonomichnoi stiikosti derzhav [Conceptual principles for ensuring the military-economic resiliens of states]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii* [Scientific innovations and advanced technologies], 2024. No. 2(30), pp. 900—913. Retrieved from: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/9057/9104> [In Ukrainian].
9. Ostrolutska L. Natsionalna stiikist Ukrainy: stratehiia vidpovidi na vyklyky ta vypere-dzhennia hibrydnykh zahroz [National Resilience of Ukraine: Strategy for Responding to Challenges and Staying Ahead of Hybrid Threats]. *Svit* [The World]. 2022. Retrieved from: <https://svit.kpi.ua/2022/04/08/natsionalna-stiikist-ukrainystra> [In Ukrainian].
10. Turchenko O.H., Hrutsenko Yu.I. Natsionalna bezpeka i derzhavna bezpeka: polivariant-nist vyznachennia ta spivvidnoshennia [National security and state security: multivariate definition and relationship]. *Pravnychi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa* [Legal journal of the Vasyl' Stus Donetsk National University]. 2023. No. 2, pp. 66—74. Retrieved from: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14914> [In Ukrainian].
11. Prytuliuk V. Okhorona kulturnoi spadshchyny yak skladnyk natsionalnoi bezpeky [Pro-tection of cultural heritage as a component of national security]. *Litopys Volyni* [Chroni-ple of Volyn]. 2024. No. 30, pp. 109—112. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.17> [In Ukrainian].
12. Franchuk V.Yu. Ostromyrove yevanheliie [Ostromir Gospels] // *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 7: Mi-O* [Encyclopedia of the History of Ukraine: Vol. 7: Mi-O]. Kyiv, 2010. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Ostromyrove_ievanheliie. [In Ukrainian].
13. Isaievych Ya.D. Drukarnia i knyhovydannia [Printing and publishing]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Modern Ukraine]. Kyiv, 2008. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-21949> [In Ukrainian].
14. Frys V.Ya. Periodyzatsiia rozvytku knyhy v Ukraini vid naidavnishykh chasiv do pochatku XXI st [Periodization of the development of books in Ukraine from ancient times to the beginning of the 21th century] // *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2010. Iss. 14, pp. 198—210. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2010_14_13 [In Ukrainian].
15. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> [In Ukrainian].

16. Analiz problem u zakonodavchomu rehuliuванні zberezhenia ta upravlinnia kulturnoiu ta pryrodnoiu spadshchynoiu v Ukraini [Analysis of problems in the legislative regulation of the preservation and management of cultural and natural heritage in Ukraine] / Rubanovskyi (Ed.). Ivano-Frankivsk, 2018. 158 p. Retrieved from: https://taif.org.ua/wp-content/uploads/2019/02/Heritage_Legislation_Analyses.pdf. [In Ukrainian].
17. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy [On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [In Ukrainian].
18. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [National Security Strategy of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n5> [In Ukrainian].
19. Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy [Ukraine's Military Security Strategy]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text> [In Ukrainian].
20. Potapenko V., Tyshchenko Yu., Kaplan Yu., Bakalchuk V., Lytvynenko O., Mykhailova O. Spadshchyna ta natsionalna bezpeka: analitychna dopovid [Cultural Heritage and National Security: Analytical Report]. Kyiv, 2023. 58 p. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf [In Ukrainian].
21. Nye J.S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York : Basic Books, 1990. 307 p.
22. Nye J.S. Soft power : The means to success in world politics. New York : Public Affairs. 2004. 208 p.
23. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-p#Text>. [In Ukrainian].
24. Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia: Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) vid 18 hrudnia 2006 r. [On key competences for lifelong learning: Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council (EC) of 18 December 2006.] Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text [In Ukrainian].
25. Tsyfrova spadshchyna: ResearchUA tsyfrovyy proiekt NBUV [Digital Heritage: ResearchUA digital project of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Retrieved from: <http://research.nbu.gov.ua/heritage> [In Ukrainian].
26. Dubrovina L.A., Lobuzina K.V., Onyshchenko O.S., Boriak H.V. Tsyfrova humanitarystyka ta bazy danykh dokumentalnoi kulturnoi spadshchyny v bibliotekakh Ukrainy [Digital humanities and databases of cultural heritage in libraries of Ukraine]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and Book Heritage of Ukraine]. 2020. Iss. 25. pp. 290—309. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2020_25_21 [In Ukrainian].
27. Feigel K. The Digitization and Accessibility of Documents: a Case Study at the Rochester Public Library : Thesis / Rochester Institute of Technology. 2015. 29 p. Retrieved from: <https://scholarworks.rit.edu/theses/8841>
28. Virtualnyi portal Muzeiu knyhy i drukarstva Ukrainy: 3-D tur [Virtual portal of the Museum of Books and Printing of Ukraine: 3-D tour]. Retrieved from: <https://www.mkdu.com.ua/about-us/3-d-tur> [In Ukrainian].
29. Virtualnyi portal Muzeiu knyhy i drukarstva Ukrainy: Kolektsiia [Virtual portal of the Museum of Book and Printing of Ukraine: Collection]. Retrieved from: <https://www.mkdu.com.ua/kolektsiia/kolektsiia-onlajn> [In Ukrainian].

Received on August 27, 2024

Kateryna Riabets

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-2354-4118

E-mail: Rjabetz2017@gmail.com

Dmytro Ustynovskyi

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-4242-8254

E-mail: demichdemich77@gmail.com

PRESERVATION AND PROMOTION OF UKRAINE'S BOOK HERITAGE AS FOUNDATIONS FOR ENSURING STATE POLICY IN FIELD OF NATIONAL SECURITY

The purpose of the study is to theoretically substantiate the importance of preserving and promoting Ukraine's book heritage as an integral elements of national identity and cultural resilience, as well as to develop practical recommendations for integrating these processes into ensuring state policy in the field of national security. **The methodology** is based on the use of general scientific and special methods, including comparative analysis, deduction and induction, quantitative and qualitative approaches, as well as bibliographic and chronological methods. **The scientific novelty** lies in a comprehensive analysis of the relationship between the preservation and promotion of Ukraine's book heritage and the implementation of state policy in the field of national security. This allows considering the book heritage not only as a cultural artifact but also as a critically important resource for ensuring national security. **Conclusion:** the book heritage plays a key role in shaping national identity, preserving historical memory, and ensuring cultural resilience of society. It is a strategic resource for Ukraine's national security, especially in the context of informational and armed threats. Its preservation and promotion contribute to countering information wars, historical manipulations, and cultural expansion, while the loss or distortion of this heritage weaken national consciousness and facilitate the imposition of foreign ideological narratives. The current legal framework of Ukraine insufficiently considers the significance of cultural heritage for national security, indicating the need for legislative changes, particularly amendments to the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" with relevant provisions. The role of culture in the state's defense strategy is gaining increasing importance. The book heritage not only requires protection but also serves as a means of mobilizing society, supporting morale, and consolidating the nation in times of war. Therefore, state policy in the field of national security should include comprehensive measures for preserving and promoting Ukraine's book heritage, which will strengthen informational and cultural security, promote international recognition of Ukrainian identity, and become the foundation for sustainable development of the state. One of the directions for further research is to determine the role of book heritage in shaping national identity.

Key words: book heritage, cultural heritage, state policy, national security, national interests, national consciousness.